

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичної культури, спорту та здоров'я людини
Кафедра фізичної культури, спорту та методики викладання

Допущено до захисту
Завідувач кафедр фізичної
культури, спорту та
методики викладання
« ____ » _____ 2024 р.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ БАСКЕТБОЛІСТІВ НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Кваліфікаційна робота магістра

Виконавець: здобувачка другого рівня вищої освіти, групи м2ФКС
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 017 Фізична культура і спорт
Освітньо-професійна програма:
«Фізична культура і спорт»

СВЕНТИЦЬКА Марина Вадимівна

Керівник: кан.пед.наук, доцент
САМСУТІНА Наталя Михайлівна

Рецензент: канд. наук з фізичного виховання і спорту, професор
Сергій КУШНІРЮК

м. Запоріжжя – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ БАСКЕТБОЛІСТІВ НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ.....	11
1.1. Проблема формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу у науково-методичній літературі.....	11
1.2. Обґрунтування гендерного підходу у формуванні лідерських якостей баскетболістів	18
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	27
2.1. Методи дослідження.....	27
2.2. Організація дослідження.....	29
Висновки до другого розділу.....	35
РОЗДІЛ III. ОБґРУНТУВАННЯ ТА РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ БАСКЕТБОЛІСТІВ НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ.....	37
3.1. Сучасний стан формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.....	37
3.2. Зміст методики формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.....	39
3.3. Результати впровадження методики формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.....	43
Висновки до третього розділу.....	51
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність. Вивчення психологічних особливостей підготовки спортсменів має важливе теоретичне та прикладне значення. Останнім часом у сучасному спорті стали більше приділяти уваги психологічній підготовці спортсменів, яка допомагає забезпечити належний фізичний рівень підготовки організму спортсмена в цілому, який необхідний для виконання специфічного навантаження для обраного виду спорту. Якщо у спортсмена високий рівень психологічної підготовки, то він з легкістю може досягти спортивної майстерності, високої працездатності, його організм з легкістю звикне до змагальних та тренувальних навантажень.

Данну тему вивчали такі наукові діячі, як Борисова О., Нагорна В., Шутова С., Митько А., Вайнберг РС., Гоулд Д. та багато інших.

Сучасний баскетбол відрізняється посиленням змагальної діяльності. Дана структура проявляється у збільшенні щільності ігрових дій, зменшенні часу для виконання технічних прийомів, у швидкості та швидкості тактичних взаємодій, збільшення кількості ігрових процесів. Всі ці елементи вимагають від спортсменів найвищого рівня фізичної підготовки.

У зв'язку з цим тренери почали вивчати дослідження вчених особливостей психологічної підготовки спортсменів-баскетболістів. Розуміння даних особливостей виконує важливу роль у вирішенні проблем побудови адекватного тренувального процесу, що сприяло б найбільш повному розкриттю індивідуальних здібностей спортсмена.

Планування та побудова тренувальних занять, проведення передзмагальної підготовки з урахуванням індивідуальних психологічних особливостей спортсменів дають можливість повною мірою розкрити його здібності, підвищити дієвість тренувань і надійність виступів у змаганнях, забезпечити високі результати у змаганнях [6; 22].

Практична значимість та актуальність роботи зумовили вибір методології магістерської роботи.

Об'єкт дослідження – психологічна підготовка баскетболістів на основі гендерного підходу.

Предмет дослідження – методика формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити науково-методичну літературу з проблеми дослідження.
2. Визначити та проаналізувати сучасний стан формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу.
3. Розробити методику формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу та перевірити її ефективність.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної і спеціальної літератури, даних мережі Інтернет; методи психодіагностики, аналіз протоколів статистики змагальної діяльності; методи математичної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів: виявлені психологічні фактори, які впливають на ефективність змагальної діяльності баскетболістів, доповнені та уточнені методичні підходи щодо їх використання під час тренувального процесу з метою підвищення та вдосконалення спортивної майстерності баскетболісток та баскетболістів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій щодо проведення психологічної підготовки баскетболісток та баскетболістів (на прикладі студентських команд) з використанням виявлених найбільш значимих психологічних факторів, які забезпечують ефективність змагальної діяльності баскетболістів на різних етапах спортивного вдосконалення. Використання науково обґрунтованого

комплексу провідних психологічних факторів дозволяє акцентовано впливати на вдосконалення різних сторін підготовленості з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей баскетболістів на різних етапах спортивного вдосконалення. За певної корекції з урахуванням виду спортивної гри вони можуть бути використані в інших спортивних іграх.

Експериментальну базу дослідження становив Національний університет фізичного виховання та спорту України. Всього експериментальним дослідженням було охоплено 20 осіб: студенти тренерського факультету.

Структура роботи.

Робота викладена на 50 сторінках тексту і складається з вступу, трьох розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаної літератури. Фактичний матеріал представлений у 9 таблицях та 2 рисунках.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних джерел та ресурсів Інтернет дозволив уточнити проблему досліджень, впевнитися у значимості застосування гендерного підходу у тренувальному та змагальному процесі жіночих та чоловічих баскетбольних команд.

2. Аналіз сучасного стану формування лідерських якостей баскетболістів підтвердив актуальність проблеми наявності лідерів в ігрових видах спорту, зокрема у баскетболі, які були б спроможні привести свою команду до перемоги. Застосування гендерного підходу у тренувальному процесі баскетболістів зводиться, як правило, к врахуванню фізичних можливостей спортсменів різної статі. При цьому недостатньо наукових досліджень впливу психологічних, індивідуальних якостей спортсменів в процесі формування лідерів команд. Також не вистачає наукових досліджень як спортсмени чоловічої статі можуть впливати на формування лідерських якостей спортсменів жіночої статі, і навпаки.

3. Розроблено методику формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу (на прикладі жіночої та чоловічої баскетбольних команд НУФВСУ у чемпіонаті України Студентської ліги сезону 2023-2024 рр.). В основу розробленої методики покладено такі основні принципи:

- врахування під час тренувань та змагань основних психологічних якостей та властивостей притаманних баскетболістам різної статі (тип темпераменту, такі вольові якості, як витримка, стриманість, холонокровність, врівноваженість, вміння оцінювати рівень небезпеки, свої здібності та можливості тощо);

- встановлення зв'язку між виявленими основними психологічними якостями та властивостями кваліфікованих баскетболістів жіночої та чоловічої команд, їх спортивними досягненнями та лідерськими якостями;

- створення умов для формування лідерських якостей в ході спільних тренувань баскетболістів жінок та чоловік.

Результати досліджень лідерських якостей гравців жіночої та чоловічої баскетбольної команд НУФСУ були використані в ході участі в чемпіонаті України Студентської ліги сезону 2023-2024 р.р., та мали позитивний вплив на результати фінальних ігор сезону.

Розроблена методика формування лідерських якостей баскетболістів на основі гендерного підходу потребує вдосконалення та подальших досліджень для вивчення впливу інших факторів на формування лідерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрасьов О.С., Шутова С.Є. Аналіз часового інтервалу атаки кваліфікованих баскетболістів у нападі. В: Матеріали X Міжнародної наукової інтернет-конф. Спорт та сучасне суспільство; 2017 Бер 3; Київ. Київ: Олімпійська літ.; 2017. С. 11-5.
2. Апанасенко Г.Л., Михайлович С.О. Фізіологічні основи фізичної культури і спорту: Навч. посібник. – Ужгород, 2004. 144 с.
3. Бабушкін В.З. Техніко-тактична підготовка баскетболістів. – Київ: Здоров'я, 1976. – 79 с.
4. Борисова О., Нагорна В., Шутова С., Митько А. Модельні характеристики психофізіологічного стану висококваліфікованих спортсменів у стресовій ситуації // Спортивна наука та здоров'я людини. 2019. – №1(1). С. 4-9.
5. Вайнберг Р.С., Гоулд Д. Психологія спорту. Київ: Олімпійська література. 2014. 336 с.
6. Височіна Н.Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Київ: «Центр учбової літератури»; 2017, 384 с.
7. Воронова В.І. Психологія спорту: Навч. посібник. – К.: Олімпійська література, 2007. 298 с.
8. Гел Віссел Баскетбол: кроки до успіху/Гел Віссел; пер. з англ. В. Боженара. К.: ТОВ «Новий друк». 2015. 408 с.
9. Гогун Є.М. Психологія фізичного виховання і спорту: Учеб.посібник для студ. вищ. пед.навч. закладів/ Є.М. Гогун, Б.І. Мартьянов. М.: Видавничий центр «Академія», 2000. 288 с.
10. Гуменюк Н.П., Клименко В.В. Психология физического воспитания и спорта. - К.: Вища школа, 1985. 311 с.
11. Єгоров А. В. Психологічна підготовка баскетболістів // Молодий вчений. - 2015. - №8. С. 428-430.

12. Ільченко О. Гендерний підхід як нова методологія наукових досліджень в галузі педагогіки: генеза розвитку. Педагогічні науки: зб. наук. пр. Полтава; 2011. с. 22-9.
13. Келлер В. С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. К., 2003. - 270 с.
14. Круцевич Т. Ю., Марченко О. Ю. Гендерні відмінності ієрархічної структури ціннісних орієнтацій школярів різних вікових груп. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018; №3(43):144.
15. Круцевич Т.Ю, Марченко О.Ю. Гендерні особливості самоопису фізичного розвитку школярів. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. № 12. Харків; С. 56-60.
16. Круцевич Т., Марченко О., Мельник В. Історичні засади формування гендерного підходу у фізичному вихованні [Інтернет] Доступно: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-04-19-31>
17. Круцевич Т.Ю., Захарченко М.О., Марченко О.Ю. Врахування гендерного підходу в процесі занять з фізичного виховання учнівської молоді. В: Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; 2017 Квіт 6-7; Чернівці. Молодий вчений. 2017;3.1(43.1):180-3.
18. Мітова О., Сушко Р. Методи наукових досліджень у баскетболі. – Дніпропетровськ.: Інновація, 2015. 216 с.
19. Онищенко І.М. Психологія фізичного виховання і спорту. К.: Вища школа, 1975. 192 с.
20. Петровська Т.В. Майстерність спортивного педагога. Київ: Олімпійська література; 2015. 177 с.
21. Поплавський Л.Ю., Маслова О.В., Безмилов М.М., та ін. Баскетбол: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих

дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю. Київ: ММСУ, РНМК, ФБУ; 2019. 165 с.

22. Поплавський Л.Ю. Баскетбол: підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Київ: Олімпійська література; 2004. 448 с.

23. Смоляр І. Особливості формування команди в спорті / І. Смоляр // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 4. С. 137–141.

24. Смоляр І. Особистісні детермінанти лідерства в чоловічих і жіночих спортивних командах / І. Смоляр // Молода спортивна наука України зб. наук. пр.– Львів, 2008. – Т. 1, вип. 12. С. 330–335.

25. Сушко Р. О. Змагальна діяльність висококваліфікованих гравців у баскетболі :навчальний посібник для студ. спеціальності 7.01020201 "Спорт", галузі знань 0102 "Фізичне виховання спорт і здоров'я людини" / Р. О. Сушко, О.О. Мітова, Е. Ю. Дорошенко; МОНУ, НУФВСУ, Дніпропетровський ДІФКС. – Дніпропетровськ : НВП "Інтерсервіс", 2014. 164 с.

26. Сушко Р.О., Шутова С.Є. Особливості розвитку сучасного баскетболу та напрямки наукових досліджень: методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Теорія та методика тренерської діяльності в обраному виді спорту» спеціальність 017 Фізична культура і спорт. Київ: Науковий світ; 2018. 26 с.

27. Тіняков А.О., Горільчаник О.Г., Недбайло І.А. Визначення лідерського потенціалу студентів на заняттях баскетболом. [Інтернет] Доступно: <https://hsr-journal.com/index.php/journal/article/download/581/298/979>

28. Уэйнберг Р.С., Гоулд Д. Основы психологии спорта и физической культуры. К.: Олимпийская литература, 1998. 336 с.

29. Шутова С.Є. Взаємозв'язок психологічних якостей і властивостей баскетболістів з ефективністю їх змагальної діяльності // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 1999. -№1. С. 110-114.

30. Шутова С.Є. Психологічні фактори, які забезпечують ефективність змагальної діяльності баскетболістів високої кваліфікації: автореф. дис. ... канд. наук з фіз.вих. і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт»/ С.Є. Шутова. Київ, 2000. 18 с.

31. Шутова С, Серебряков О, Прокопенко А, Ткаченко М. Ефективність змагальної діяльності жіночих команд високої кваліфікації у сучасному баскетболі 3х3. Спортивна наука та здоров'я людини. 2022; 2 (8): 138-50. DOI:10.28925/2664-2069.2022.210

32. Шутова С., Константиновська Н., Ткаченко М, Сюй Лі Психологічна характеристика змагальної діяльності у баскетболі 3х3. В: Булгакова Т.М., редактор. Матеріали V Всеукраїнської наукової електронної конференції з міжнародною участю [Інтернет]; 2022 Жовт 28; Київ. : НУФВСУ; 2022. С. 58-60.

33. Шутова С.Є., Ткаченко М.І., Свентицька М.В. Типологічні особливості кваліфікованих баскетболісток характерні для їх ефективної ігрової діяльності. В: Кувалдіна ОВ, редактор. Матеріали Міжнародної онлайн-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених Розвиток фізичної культури та спорту: новітні виклики, проблеми та перспективи [Інтернет]; 2022. Жовт. 28-29; Миколаїв. Миколаїв: НУК імені адмірала Макарова; 2022. С. 118-120.